

Wyrok z dnia 6 października 2005 r.

II PK 72/05

Ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy przysługuje również za niewykorzystany przez nauczyciela urlop uzupełniający (art. 172 k.p. w związku z art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN: Zbigniew Myszka, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 6 października 2005 r. sprawy z powództwa Ryszarda D. przeciwko Zespołowi Szkół Publicznych w S. o ekwiwalent za urlop wypoczynkowy, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 16 listopada 2004 r. [...]

1. z m i e n i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację pozwanego,
2. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.350 zł (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2004 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni, po rozpoznaniu apelacji pozwanego Zespołu Szkół Publicznych w S., zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Starogardzie Gdańskim z dnia 28 maja 2004 r. [...] i oddalił powództwo Ryszarda D. w sprawie o ekwiwalent za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe za lata 2000/2001, 2001/2002 i 2002/2003. W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy przejął jako własne ustalenia faktyczne poczynione w postępowaniu w pierwszej instancji, nie podzielił jednak ich prawnej kwalifikacji.

Powód Ryszard D. był zatrudniony od dnia 1 lipca 1978 r. do dnia 31 sierpnia 2003 r. w Zespole Szkół Publicznych w S. w pełnym wymiarze czasu pracy, a przed

utworzeniem gimnazjów, w Szkole Podstawowej w S., początkowo jako nauczyciel, a następnie od dnia 1 września 1991 r. do dnia 31 sierpnia 1999 r. pełnił funkcję dyrektora Szkoły Podstawowej. Od dnia 1 września 1999 r. do dnia 31 sierpnia 2003 r. zajmował stanowisko dyrektora Zespołu Szkół Publicznych w S. Umowa o pracę została rozwiązana na mocy porozumienia stron w trybie art. 23 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.). Bezsporne było, że w latach 2001 - 2003 w Zespole Szkół Publicznych w S. przeprowadzane były różnego rodzaju prace remontowo - budowlane. W ocenie Sądu Rejonowego zebrany w sprawie materiał dowodowy, w tym z zeznań świadków, pozwalał na przyjęcie, że powód we wskazanych latach w ogóle nie korzystał z urlopu wypoczynkowego, stąd uznał, że jego roszczenie o wypłatę ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy jest uzasadnione.

Apelację od tego wyroku złożył pozwany, zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 66 ust. 1 Karty Nauczyciela, art. 5c pkt 2, art. 5 ust. 7 pkt 2 i art. 39 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r., Nr 67, poz. 329 ze zm.) oraz art. 6 k.c. w związku z art. 300 k.p., poprzez przyjęcie, że powodowi przysługiwał ekwiwalent za urlop wypoczynkowy. Poza tym wskazał na sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że powód w latach 2001-2003 nie korzystał z urlopu.

W ocenie Sądu Okręgowego, apelacja okazała się uzasadniona w części dotyczącej naruszenia art. 66 Karty Nauczyciela w brzmieniu obowiązującym w dacie ustanienia zatrudnienia powoda, który w sposób szczególny regulował uprawnienia nauczycieli. Zgodnie z ust. 1 powołanego przepisu, w razie niewykorzystania urlopu wypoczynkowego w całości lub części w okresie ferii szkolnych z powodu niezdolności do pracy, wywołanej chorobą lub odosobnieniem w związku z chorobą zakaźną, urlopu macierzyńskiego, odbywania ćwiczeń wojskowych albo krótkotrwałego przeszkolenia wojskowego - nauczycielowi przysługuje urlop w wymiarze uzupełniającym do 8 tygodni. Urlop uzupełniający w ciągu roku szkolnego przysługuje również dyrektorowi i wicedyrektorowi szkoły, którzy na polecenie lub za zgodą organu prowadzącego szkołę nie wykorzystali urlopu w czasie ferii szkolnych z powodu wykonywania zadań zleconych przez ten organ lub prowadzenia w szkole inwestycji albo kapitalnych remontów. Tymczasem z brzmienia jego ust. 2 wynika, że w razie niewykorzystania przysługującego urlopu wypoczynkowego z powodu rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy, nauczycielowi przysługuje ekwiwalent pieniężny za okres

niewykorzystanego urlopu, nie więcej jednak niż za 8 tygodni, w odniesieniu do nauczycieli, o których mowa w art. 64 ust. 1 Karty Nauczyciela, a nie więcej niż za 35 dni roboczych w odniesieniu do nauczycieli, o których mowa w art. 64 ust. 3 Karty.

W ocenie Sądu Okręgowego wskazana regulacja prawna ma charakter wyjątkowy, albowiem przyznaje w określonych przypadkach, w zamian za niewykorzystany urlop wypoczynkowy, inne świadczenia. Wprawdzie ustawodawca ustanowił prawo do urlopu uzupełniającego, lecz uprawnienie do ekwiwalentu przewidział jedynie w razie niewykorzystania urlopu wypoczynkowego. Powyższe uregulowanie ma więc szczególny charakter i należy ja wyklądać ściśle, co sprawia, że żądanie powoda nie może zostać uwzględnione.

Kasację od niniejszego wyroku złożył powód i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 64 ust. 1 i 3 oraz art. 66 ust. 1 i 2 Karty Nauczyciela, wyrażające się w błędnym przyjęciu, że „ekwiwalent za urlop wypoczynkowy dla nauczycieli, w szkole w której organizacji przewidziane są ferie letnie i zimowe przysługuje tylko, gdy niewykorzystanie urlopu wypoczynkowego nastąpiło z powodu m.in. rozwiązania stosunku pracy” oraz naruszenie art. 91c Karty Nauczyciela i art. 291 k.p. poprzez „przyjęcie zupełności regulacji ustawy szczególnej wobec kodeksu pracy w sytuacji, gdy *lex specialis* nie reguluje okresu przedawnienia roszczeń materialnych”, domagał się jego zmiany i „uwzględnienia roszczenia” oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja podlega uwzględnieniu, ponieważ okazała się uzasadniona. Na wstępie trzeba zauważyć, że kasacja w tej sprawie oparta została jedynie na podstawie wymienionej w art. 393¹ pkt 1 k.p.c., a więc na naruszeniu prawa materialnego, co ma ten skutek, że Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu sprawy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 393¹¹ k.p.c.), w tym ustaleniem, że powód nie wykorzystał należnego urlopu wypoczynkowego za lata 2001-2003, w związku z nadzorem nad pracami remontowo - budowlanymi wykonywanymi w okresie ferii w szkole, w której pełnił funkcje dyrektora.

Istota problemu sprowadzała się w zasadzie do odpowiedzi na pytanie, czy prawo do ekwiwalentu z tytułu niewykorzystania urlopu wypoczynkowego na podsta-

wie - Karty Nauczyciela przysługuje również w razie niewykorzystania należnego urlopu uzupełniającego.

Zgodnie z art. 66 ust. 1 zdanie pierwsze Karty Nauczyciela w razie niewykorzystania urlopu wypoczynkowego w całości lub części w okresie ferii szkolnych z powodu niezdolności do pracy wywołanej chorobą lub odosobnieniem w związku z chorobą zakaźną, urlopu macierzyńskiego, odbywania ćwiczeń wojskowych albo krótkotrwałego przeszkolenia wojskowego - nauczycielowi przysługuje urlop w ciągu roku szkolnego, w wymiarze uzupełniającym do 8 tygodni. Urlop uzupełniający w ciągu roku szkolnego przysługuje również dyrektorowi i wicedyrektorowi szkoły, którzy na polecenie lub za zgodą organu prowadzącego szkołę nie wykorzystali urlopu w czasie ferii szkolnych z powodu wykonywania zadań zleconych przez ten organ lub prowadzenia w szkole inwestycji albo kapitalnych remontów (zdanie drugie).

Natomiast według art. 66 ust. 2 ustawy w razie niewykorzystania przysługującego urlopu wypoczynkowego z powodu rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy, powołania do zasadniczej służby wojskowej albo do odbywania zastępczo obowiązku tej służby, do okresowej służby wojskowej lub do odbywania długotrwałego przeszkolenia wojskowego - nauczycielowi przysługuje ekwiwalent pieniężny za okres niewykorzystanego urlopu, nie więcej jednak niż za 8 tygodni w odniesieniu do nauczycieli, o których mowa w art. 64 ust. 1 (zatrudnionych w szkole, w której organizacji pracy przewidziano ferie letnie i zimowe), a nie więcej niż za 35 dni roboczych w odniesieniu do nauczycieli, o których mowa w art. 64 ust. 3 Karty Nauczyciela (zatrudnionych w szkołach, w których nie są przewidziane ferie szkolne). Językowa redakcja omawianej normy prawnej może prowadzić do wniosku, że ekwiwalent przysługuje jedynie za urlop wypoczynkowy, co zdaniem Sądu drugiej instancji uzasadniało twierdzenie, że prawo to nie powstaje w przypadku niewykorzystania urlopu uzupełniającego. Koncepcja ta opiera się w istocie na prawnym odróżnieniu „urlopu wypoczynkowego” od „urlopu uzupełniającego” oraz przyjęciu, że norma prawna zrekonstruowana na podstawie art. 66 ust. 2 Karty Nauczyciela reguluje problematykę uprawnień nauczycielskich w zakresie ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy w sposób szczególny i zupełny. Mimo że obie formy słowne wskazują *prima facie* na dwie, odrębne instytucje prawne, to nie wywołuje wątpliwości, że jeśli chodzi o semantyczną płaszczyznę rozważań, stanowiącą punkt wyjścia wykładni każdego tekstu prawnego, „urlop uzupełniający” pozostaje nadal „urlopem wypoczynkowym”. Tym samym niewykorzystanie w terminie urlopu wypoczynkowego i nabycie prawa do urlopu uzu-

pełniającego nie zmienia jego prawnego charakteru i przeznaczenia. Wskazuje na to wyraźnie językowa redakcja art. 66 ust. 1 ustawy Karty Nauczyciela, stanowiącego, że „w razie niewykorzystania urlopu wypoczynkowego (...) przysługuje urlop (...) w wymiarze uzupełniającym.” Niedodanie przymiotnika „wypoczynkowy” po słowach „przysługuje urlop” jest wyłącznie wynikiem konieczności zachowania wymogu stylistyczno - gramatycznej poprawności i unikania zbędnych powtórzeń. Stąd też przedmiotowy przepis, gdyby nie kierować się tymi zasadami, miałby następujące brzmienie: „w razie niewykorzystania urlopu wypoczynkowego (...) przysługuje urlop wypoczynkowy (...) w wymiarze uzupełniającym”. W tym kontekście uzasadnione jest przyjęcie, że przedmiotowy urlop jest nadal urlopem wypoczynkowym, nazywanym dopiero w drugim zdaniu omawianej regulacji „urlopem uzupełniającym”. W tym kontekście owo pojęcie, to swoisty „*terminus technicus*”, będący desygnatem „urlopu wypoczynkowego, niewykorzystanego w terminie.” Za niniejszą konstatacją przemawiają nie tylko wskazane względy semantyczne, ale i wnioski płynące z rozważań nad prawnym ukształtowaniem uprawnień i obowiązków stron stosunku pracy. Urlop wypoczynkowy jest płatną przerwą w świadczeniu pracy na czas oznaczony związku z potrzebą przywrócenia (regeneracji) sił pracownika. Wprawdzie z punktu widzenia polityki społecznej stanowi on jedno ze świadczeń socjalnych, lecz jego udzielenie jest w istocie świadczeniem (i obowiązkiem) pracodawcy w zamian za wykonywaną przez pracownika pracę. Niewykonanie tego obowiązku traktowane jest w kategoriach wykroczenia przeciwko prawom pracownika.

Otrzymywane przez pracownika wynagrodzenie w okresie urlopu mieści się w pojęciu wynagrodzenia za pracę. Zgodnie z ogólną normą art. 172 k.p. jest to wynagrodzenie, jakie pracownik otrzymałby, gdyby w tym czasie pracował. W razie niewykorzystania urlopu przysługuje więc ekwiwalent, będący świadczeniem szczególnego rodzaju, zbliżonym do odszkodowania. Nie jest to jednak „należność za poprzednio świadczoną pracę”, ani wynagrodzenie za czasu urlopu, którego pracownik nie otrzymał, ani wreszcie świadczenie zastępcze. Ekwiwalent nie może być również przedmiotem tzw. świadczenia przemiennego (*facultas alternativa*), oznaczającego możliwość jednostronnego zwolnienia się z długu.

W powyższym świetle za nieuzasadnione należy również uznać rozważania Sądu drugiej instancji dotyczące szczególnego charakteru omawianych regulacji, gdyż w istocie mają one charakter odrębny. Różnica pomiędzy przepisami szczególnymi a odrębnymi polega zaś na tym, że o ile np. przepisy szczególne stanowią

wyjątkowe uprawnienia w obrębie określonej grupy zawodowej, o tyle przepisy odrębne są skutkiem dyferencjacji w prawie pracy, zmierzającej ze względu na określone kryterium do kompleksowego uregulowania praw i obowiązków pewnej grupy zawodowej, z reguły inaczej aniżeli w przypadku pozostałych pracowników. Takie uregulowanie dotyczy między innymi nauczycieli, w przypadku których jest możliwe zastosowanie (w sprawach przez nią nieuregulowanych) przepisów prawa pracy, na podstawie normy odsyłającej zawartej w art. 91c ust. 1 ustawy Karty Nauczyciela. Sytuacja taka występuje wówczas, gdy określony stan faktyczny, wyznaczający zakres zastosowania, nie jest objęty poprzednikiem normy prawnej, zrekonstruowanej na podstawie przepisów odrębnych. Odwoływanie się zatem - w okolicznościach niniejszej sprawy - do przepisów Kodeksu pracy byłoby możliwe i uzasadnione jedynie wówczas, gdyby przepisy Karty Nauczyciela nie regulowały problematyki prawa do ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy. Tymczasem prawo takie wynika z art. 66 ust. 2 Karty Nauczyciela, a przeprowadzone wyżej rozważania uzasadniają przyjęcie, że uprawnienie to przysługuje również z tytułu niewykorzystania urlopu uzupełniającego.

Gdy więc w sprawie nie doszło do naruszenia istotnych przepisów postępowania, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego, Sąd Najwyższy orzekł co do istoty sprawy na podstawie art. 393¹⁵ k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

=====